

آسیب‌های طلاق بر فرزندان

مؤلف:

معصومه شاور معطر

سرشاره	:	کشاورز معظم، مصومه، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدید آور	:	Keshavarz moazam, Masomeh
مشتقات نشر	:	آسیبهای طلاق بر فرزندان؛ مولف مصومه کشاورز معظم.
مشتقات ظاهری	:	مشهد : انتشارات جالی، ۱۳۸۹.
لینک	:	۸۴ص.
وضعیت فهرست نویسی	:	۵۰۰۰۰-۵-۸۹-۶۷۷۴-۶۲۲-۹۷۸ :
نوع سند	:	فیبا
موضوع	:	کتبشناسی، ۷۷.
موضوع	:	طلاق — جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع	:	Divorce — Psychological aspects
موضوع	:	کردگان — آسیب‌شناسی روانی
موضوع	:	Child psychopathology
موضوع	:	مرمان طلاق — روان‌شناسی
موضوع	:	Children of divorced parents -- Psychology
موضوع	:	طلاق — جنبه جامعه‌شناختی
موضوع	:	Divorce — Sociological aspects
رده بندی کنگره	:	۱۳-۷۷۷۴-۶۲۲-۹۷۸ :
رده بندی دیویی	:	۱۵۵/۹۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۸۸۷۶۵۲

آسیب‌های اخلاق بر فرزندان

مجموعه کشورز معظ

ناشر : انتشارات چتر

چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۸ / ۱۰۰۰ ن

قطع: رقعي / تعداد صفحه: ۸۴

قیمت: ۱۵۰،۰۰۰ و مال

شماره: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۷۴-۸۹-۵

طراح جلد: صالح مقدم

صفحہ آرائی: سعید محمد مہدی زادہ فیض آبادی

حق چاپ محفوظ است

آدرس: مشهد بلوار شهید رضوی روبروی درب دانشکده روانشناسی دانشگاه فردوسی

تلف: تماس: ۰۹۱۵۸۳۱۹۵۳۵-۰۹۱۵۸۷۹۵۲۸۸-۰۹۱۵۹۳۰۹۹۶۳

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱

فصل اول

طلاق

بانی نظری طلاق.....	۱۶
---------------------	----

فصل دوم

سرمایه های روانشناختی

مبانی نظری سرمایه های روانشناختی.....	۲۴
خودکارآمدی.....	۳۰
خوشبینی.....	۳۴
امیدواری.....	۳۸
تاب آوری.....	۴۱
سرمایه روانشناختی حالت توسعه ای مثبت.....	۴۶

فصل سوم

ویژگی های شخصیتی

۳-۱-۲- مبانی نظری ویژگی های شخصیتی.....	۴۹
۳-۱-۲- ماهیت شخصیت و انسان.....	۵۵
۳-۱-۲- نظریه های شخصیت.....	۵۵
۳-۱-۲-۱-۲- نظریه های شناختی شخصیت.....	۵۶

۵۷..... ۱-۲-۳-۲- نظریه های تیپ شناسی شخصیت شلدون

۵۸..... ۱-۲-۳-۳- نظریه ۵ عامل شخصیت

۵۹..... ۱-۲-۳-۳- صفت های شخصیتی

۶۱..... ۱-۲-۳-۴- اجزای شخصیت از نظر یونگ

۶۲..... ۱-۲-۳-۵- عوامل ۵ گانه شخصیت

۶۵..... ۱-۲-۳-۶- سازه های مرتبط با شخصیت

۶۵..... ۱-۲-۳-۱- نقش وراثت در شخصیت

۶۵..... ۱-۲-۳-۱- نقش محیط در شخصیت

۶۵..... ۱-۲-۳-۲- رابا، فرهنگ، و شخصیت

مرسل چهارم

۶۷..... چکیده

۷۲..... نتایج برخی تحقیقات انجام شده مرتبط با موضوع کتاب

۷۷..... منابع و مآخذ

پیشگفتار

خانواده پایه اساسی اجتماع و سلول سازنده زندگی است و در وسیع ترین مفهوم کلمه خاستگاه اعضای خویش و پناهگاه آنان است. خانواده نهادی است که به اعضای خود احساس امنیت و آرامش می بخشد و طی هزاران سال پایدارترین و موثرترین وسیله حفظ و تداوم زندگی و عامل انتقال آنها به نسل های بعدی بوده است. خانواده مهمترین نهاد اجتماعی در جوامع انسانی بوده و از نظر تکوین شخصیت و پرورش آن در فرزندان و همچنین از نظر سازگاری بعدی فرد با جامعه دارای آثاری گسترده است.

بسیاری از جامعه شناسان و روان شناسان بر این باورند که ریشه بسیاری از انحرافات شخصیت را باید در پرورش نادرست خانواده جستجو کرد زیرا اگر منشأ بسیاری از کج رفتاری ها و انواع گوناگون بیماری های روانی و رفتاری شود، نقش پرورش خانواده در کیفیت رشد شخصیت آشکار می گردد (فرجانی، ۱۳۶۶). خانواده در تعادل ساختن افراد و رشد استعدادها و رشد جسمی و عقلی افراد خود، سار داری اجتماعی، رشد شخصیت و اجتماعی نمودن افراد خود وظیفه سنگینی دارد و در یک کلمه معجب بقای جامعه می شود (خالقی، ۱۳۸۸).

هیچ جامعه ای بدون داشتن خانواده های سالم نمی تواند ادبی و فرهنگی داشته باشد و هیچ یک از آسیب های اجتماعی بی تاثیر از خانواده پدید نیامده اند (ساروخانی، ۱۳۷۵). با توجه به اینکه ساختار عملکرد خانواده به عنوان نخستین و پایدارترین عامل تاثیر گذار بر رشد روانی فرزندان خانواده، روشن و بلا منازع است، طلاق به عنوان یک پدیده مهم می تواند با توجه به تئیراتی، فاحش در عملکرد سالم نظام خانواده، ساختار آن و نقش ارزنده آن در رشد همه جانبه خانواده، به ویژه فرزندان، ابعاد وجودی آن را تحت تاثیر قرار دهد. اثرات منفی طلاق بر رشد عاطفی، اجتماعی، اخلاقی و عملکرد تحصیلی فرزندان در پژوهش های بسیاری روشن شده است (هرینگتون، ۱۹۹۸). طلاق به هر دلیلی درست یا نادرست پیامدهایی برای فرد و جامعه دارد و تاثیرات آن در وهله اول متوجه والدین و کودکان و در نهایت جامعه انسانی از آن

رنج می برد یا وجود تأثیرات زیانبار طلاق بر اعضای خانواده ولی این پدیده در بسیاری از کشورها رو به افزایش است در امریکا از هر دو ازدواج یک مورد آن به طلاق می انجامد و هر ساله یک میلیون کودک، طلاق و جدایی والدین خود را تجربه می کنند (فاگان، ۲۰۰۰).

افزایش سریع طلاق در کشورهای دیگر نیز در پژوهش های صعودی نشان داده شده است (ایهری، ۱۹۹۸) ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست بر اساس آمار رسمی در ایران از هر ۱۰۰۰ مورد ازدواج ۲۰۰ مورد به طلاق منجر می شود. ایران چهارمین کشور جهان از نظر میزان نسبت طلاق به ازدواج معرفی شده است (یوسفی، ۱۳۹۰).

نخستین آسیب طلاق به گونه ای مستقیم روی فرزندان است و در واقع ضعیف ترین و اصلی ترین قربانیان طلاق فرزندان می باشند. اگر به دقت به اساس و بنیان خانواده توجه شود در می یابیم که دو ستون اصلی آن را پدر و مادر تشکیل می دهد و برای تامین زندگی متعادل وجود هر دو ضرورت دارد. فرزندان باید در محیطی مناسب و با مراقبت مستمر تربیت شوند زیرا هر گونه ناسازی در این خصوص موجب انحراف آنان می شود.

پژوهش ها حاکی از این است که طلاق و بدین نمایانگر بروز اختلافات رفتاری در فرزندان است (خوشابی، ۱۳۷۹).

سطح اضطراب و افسردگی در فرزندان طلاق بیشتر است (پورحسین، ۱۳۷۹). از نظر سازگاری فردی، اجتماعی، فیزیکی، سازگاری در منزل و مدرسه و سرگرمی آن شخصیت بین فرزندان طلاق و عادی تفاوت وجود دارد (ساجدی، ۱۳۷۹). تأثیرات طلاق بر کودکان به سن و سال کودک، مهارت های مقابله با طلاق و توانایی پدر و مادر طلاق گیر و رفتار با کودکان بستگی دارد. این کودکان با دنیایی از اضطراب، خشم، افسردگی و به احتمال زیاد با احساسی از تحقیر و نگاه با این پیش درآمد ناگوار مواجه اند (اخوان و همکاران، ۱۳۸۴).

خانواده اولین پایه گذار شخصیت و معیارهای فکری کودک است و نقش مهمی در تعیین سرنوشت و خط مشی زندگی آینده او دارد. خانواده اساسی ترین نهاد اجتماعی است به همین دلیل وجود هر گونه اختلافی در خانواده تأثیرات مخرب بر تمام اعضای آن دارد. همانگونه که می‌توان دید این افراد طبق آیین و قراردادهای رسمی و اجتماعی برقرار می‌شود، چنانچه طرفین نتوانند به دلایل گوناگون شخصیتی، محیطی، اجتماعی و ... با یکدیگر زندگی کنند به ناچار طبق مقررات و ابواب از هم جدا می‌شوند.

از این رو نظر به خانواده چون عمارتی است که زن و شوهر ستون های آن را تشکیل می دهند و فرو ریختن هر ستون استحکام و استواری عمارت را دچار تزلزل و گسیختگی می کند. طلاق با این دید یکی از عامض ترین پدیده های اجتماعی، ارکان خانواده را در هم ریخته و بیشتر اثرات مخرب خود را بر روی فرزندان بر جای می گذارد. طلاق، گسستن و فروپاشیدن و نابودی کانون گرم و آرام بخش زندگی است که اثرات جبران ناپذیری بر اعضا خانواده می گذارد (پوراسدی و هاشمی، ۱۳۹۱).

طلاق از مهمترین پدیده های حیات انسان تلقی می شود. این پدیده اضلاعی به تمام جوانب و ابعاد جامعه انسانی دارد.

نخست اینکه طلاق یک پدیده روانی است زیرا به تعادل روانی نه تنها در انسان، بلکه فرزندان، دوستان، بستگان و نزدیکان آنها اثر می گذارد. ثانیاً طلاق پدیده ای «تصادف» است و این معنا که هم می تواند خانواده را به عنوان یک واحد اقتصادی بر پای دارد و هم به این معنا که یک عامل اقتصادی مانند «مقدار درآمد خانواده» و به طور کلی «فقر» موجب از هم گسیختگی خانواده می شود. گذشته از این طلاق پدیده ای است موثر بر تمامی جوانب جمعیت در یک جامعه زیرا از طرفی بر کمیت جمعیت اثر می گذارد، چون تنها واحد مشروع و اساس تولید مثل یعنی خانواده را از هم می پاشد و از طرفی بر کیفیت جمعیت نیز اثر دارد چون موجب می شود فرزندان محروم از نعمتهای خانواده، تحویل جامعه گردند که به

احتمال زیاد فاقد شرایط لازم در راه احراز مقام شهروندی یک جامعه اند. چهارم آنکه طلاق یک پدیده فرهنگی است و از دیدگاهی دیگر یک پدیده ارتباطی، بدین سان در جامعه ای که فاقد ارتباطات سالم درست و طبیعی است، پیوند زناشویی نیز امستنا نیست. سپس توجه به طلاق نه تنها از دیدگاه فرد به عنوان انسان و فرزندانش مهم است، بلکه از دیدگاه جامعه، فرهنگ، اقتصاد و حتی جمعیت قابل تأمل است.

کتر باتر ساروخانی در باب ویژگی های طلاق می نویسد: طلاق پدیده ای چند بعدی بوده، شاید کمتر پدیده ای به پیچیدگی طلاق وجود داشته باشد.

زانی که جامعه در معرض آسیب های بنیادی قرار گیرد روابط اجتماعی نیز بیمار بوده، فساد گوشه گیر شده، جامعه سرد و بی گرمی گیرد. طلاق از نظر روانی و حقوقی و اجتماعی آثاری دارد که بعضی از آنها مربوط به زوجین است و بعضی دیگر به خانواده آنها در صورتی که از آن ازدواج فرزندی به وجود آمده باشد، جدایی تاثیر بسیار قابل ملاحظه ای در وضعیت کودکان از جهات مختلف خواهد گذاشت (بهشتی و دیگران ۱۳۸۶). از آنجا که کودکان آسیب پذیرترین عضو خانواده طلاق به سبب می آیند تلاش در راه تربیت صحیح آنها می تواند یکی از نشانه های رشد فردی و اجتماعی جوامع محسوب گردد. بنابراین باید به مسائل این دوران توجه و اهتمام ویژه نمود (پورابی و هاشمی، ۱۳۹۱). یکی از موضوعات مهم این دوران مساله بهداشت روانی در کودکان و نوجوانان است. در پژوهش های بسیاری روشن شده است جدایی برای اعضای خانواده یک عامل استرس زای بسیار قوی است که هم والدین و هم فرزندان را تحت تاثیر قرار می دهد و به همین روانشناختی آنها را به دشت کاهش می دهد. یکی از حوزه هایی که در زمینه آسیب شناسی دوران کودکی و نوجوانی مورد توجه و پژوهش قرار گرفته است توجه به فرآیندهای درونی به عبارتی آسیب های روانی کودکان و نوجوانان در خانواده های طلاق می باشد. از جمله ابعاد روانی مورد توجه می توان به سرمایه روانشناختی و ویژگی های شخصیتی فرزندان طلاق اشاره داشت که موضوع مورد بحث کتاب حاضر می باشد. بنابراین بررسی این نکته که فرزندان

طلاق از لحاظ سرمایه روانشناختی و ویژگی های شخصیتی، نسبت به کودکان عادی در چه سطحی قرار دارند می تواند به بهبود شرایطشان کمک شایانی بنماید.

رویکرد روانشناسی مثبت نگر که در سالیان اخیر مورد توجه قرار گرفته است تاکید ویژه ای روی عملکرد فوق العاده و شناسایی توسعه و بهره مندی از استعدادها و ظرفیتها مثبت افراد دارد. ایده اصلی این دیدگاه این است که به جای تمرکز و تاکید صرف روی نقاط ضعف و -زمان مشکلات، روی نقاط قوت و توانمندی ها تاکید و تمرکز شود این رویکرد هدف نهایی خود را دستیابی سازه ها و شیوه هایی می داند که بهزیستی و شادکامی انسان را به دنبال دارد.

سرمایه روانشناختی را از نااهم ندانیم است که امروزه مطرح شده است و یک حالت روان شناختی مثبت است که در چهار سازه امد، خوشبختی، تاپ آوری، خودکارآمدی تشکیل می شود و هر کدام از آنها به عنوان یک ظرفیت روانشناختی مثبت در نظر گرفته می شود. ویژگی های شخصیت نیز از موضوعات مهم روانشناسی به شمار می رود که بر تفاوت های بین افراد تمرکز دارد، ترکیب و تعامل ویژگی های مختلف است که شخصیت یک فرد را تشکیل می دهد. شخصیت هر فرد اصلی ترین بعد ساختار روانشناختی اوست که به شکل گیری سبک زندگی وی کمک می کند. از بین دیدگاه های مختلف شخصیت، نظریه پنج عاملی شخصیت از پذیرش نسبی برخوردار است. نظریه پنج عاملی شخصیت شامل: روان رنجورخویی، برون گرایی، تجربه پذیری، توافق و وظیفه شناسی است. (مالوف، سورستانسون، اسکات، باهالار و روک، ۲۰۱۰).^۱

بنابراین شناخت سطح ویژگی های شخصیتی و سرمایه روان شناختی فرزندان طلاق را عادی به مسئولین و خانواده ها برای جلوگیری از تباه شدن این سرمایه های انسانی ارزشمند کمک فراوانی می کند. به معلمان و همسالان کمک می کند تا با آگاهی بیشتری با این افراد برخورد کنند. همچنین سازمانهای مختلف از جمله بهزیستی و آموزش و پرورش می توانند با شناخت

^۱ - Malouff, Thorstinson, Schutte, Bhullar, Rooke

بیشتر خصوصیات و شرایط این افراد، از شیوه ها و برنامه های کارآمدتری برای کمک به آنها استفاده کنند.

www.ketab.ir